

דיני עירוב תבשילין - סימן תקכז

תוקף האיסור לבשל מיו"ט לשבת

1. משנה מסכת ביצה פרק ב משנה א

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב לשבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת...

2. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד א

תנו רבנן: אין אופין מיום טוב לחבירו...

3. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף ב עמוד ב

דאמר רבה: מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו - חול מכן לשבת, וחול מכן ליום טוב, ואין יום טוב מכן לשבת, ואין שבת מכינה ליום טוב.

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מו עמוד ב

איתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא: לדידך, דאמרת לא אמרינן הואיל - היאך אופין מיום טוב לשבת? אמר ליה: משום עירובי תבשילין. - ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא? - אמר ליה: מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכו רבנן עירובי תבשילין - אית ליה היכרא.

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקג סעיף א

אסור לאפות או לבשל או לשחוט ביום טוב לצורך מחר, אפילו הוא שבת או יום טוב ואפילו בשני ימים של ר"ה.

6. משנה ברורה סימן תקג ס"ק א

ואפילו דבר שאינו מלאכה רק טרחא בעלמא כגון הדחת קערות והבאת יין מיו"ט לחבירו ג"כ אסור כמו שנתבאר ס"ס תרס"ז וע"ש מש"כ בזה.

מהותו ועניינו של עירוב התבשילין

1. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ב

ולמה נקרא שמו עירוב, **שכשם שהעירוב שעושין בחצרות ובמבואות** ערב שבת **משום הכר** כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, **כך זה התבשיל משום הכר** וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום, ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין.

2. השגת הראב"ד על הרמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ב

+/השגת הראב"ד/ לפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין. א"א הטעם הזה לנערים כי הוא אומר כי הוא שאול מערובי חצירות כלומר זה משום היכר הוא וזה משום היכר הוא מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב ואינו כן אלא **שהוא מערב צרכי שבת על צרכי יום טוב לעשותם יחד.** +

מקור תקנת עירוב התבשילין

1. משנה מסכת ביצה פרק ב משנה א

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב לשבת אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותר הותר לשבת ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת...

2. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טו עמוד ב

מנא הני מילי? - אמר שמואל: דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו מאחר שבא להשכיחו. מאי טעמא? - אמר רבא: כדי שיברור מנה יפה לשבת, ומנה יפה ליום טוב. רב אשי אמר: כדי שיאמרו: אין אופין מיום טוב לשבת, קל וחומר מיום טוב לחול. תנן: עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בשלמא לרב אשי, דאמר: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת - היינו דמערב יום טוב - אין, ביום טוב - לא. אלא לרבא, מאי איריא מערב יום טוב? אפילו ביום טוב נמי! - אין הכי נמי, אלא גזרה שמא יפשע. ותנא מייתי לה מהכא: את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו - מכאן אמר רבי אלעזר: אין אופין אלא על האפו, ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה.

3. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מו עמוד ב

איתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא: לדידך, דאמרת לא אמרינן הואיל - היאך אופין מיום טוב לשבת? אמר ליה: משום עירובי תבשילין. - ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא? - אמר ליה: מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכו רבנן עירובי תבשילין - אית ליה היכרא.

פסיקת ההלכה במחלוקת רבה ורב חסדא והנפק"מ ביניהם

1. ביאור הלכה סימן תקכז סעיף א ד"ה * וע"י עירוב

... הר"ן... כדעת רבה... וכן הוא במלחמות בביצה... וכן הוא דעת התוס' בעירובין מ"ח בתירוץ קמא... ובמקום דלא שייך סברא דהואיל כגון סמוך לחשיכה כתבו התוס' בפסחים דף מ"ו דאסור מדאורייתא. והעתיק דבריהם גם בחידושי הרשב"א בביצה. וכן הביא המ"א בשם מרדכי דסמוך לחשיכה אסור דלא שייך הואיל ולא מהני עירוב וכן הוא בהגה"מ ובסמ"ג שדעת כל רבותיו הצרפתיים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק מטעם הואיל שרי. וממילא שמעינן דהיא דלא שייך הואיל אסור מדאורייתא... ולדעתם סמוך לחשיכה אסור. וכן כתבו האחרונים המ"א וחמד משה והגר"ז וכתבו דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בע"ש וכן נראה מא"ר בשם לבוש.

אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקילין בזה היינו הרבינו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולדידהו אין חילוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשיכה וכן הרמב"ם אף דפסק כרבה דהעושה מלאכה מיו"ט לחול אינו לוקה משום הואיל מ"מ לענין שבת תפס כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מד"ס כדי שלא יקילו גם מיו"ט לחול... וכן הבינו בדעתו ההגהות והסמ"ג וכן הוא גם דעת הב"י בדעת הרמב"ם וכן הוא פשוט דבריו... וכן הריצב"א בתוס' עירובין ותוס' דריש ביצה מוכרח דהלכה כרב חסדא...

וע"כ נראה דאף דלכתחלה בודאי צריך לזהר כדעת כל הני רבוותא הנ"ל ושהוא בענין דאורייתא וכמ"ש האחרונים, **מ"מ בשעת הדחק י"ל דכדאי הם רבותינו הראשונים האלה לסמוך עליהם בענין סמוך לחשיכה** וגם כי הרא"ש והטור לא העתיקו דברי התוס' לענין סמוך לחשיכה [עיי' פרישה]. **וגם דהש"ס סתם דין זה דבעירוב מותר ולא חילקו כלל בזה** וכ"ש ביום טוב שני שהוא דרבנן בודאי יש לסמוך להקל לעת הצורך.

2. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק ג

... וכתבו האחרונים דביו"ט שחל להיות בע"ש יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי **שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול** דסמוך לחשיכה בזמן דלא שייך שיצטרך לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא [וכן יש ליזהר בהמאכלים שמטמין לשבת שיטמין בזמן שאפשר שיתבשלו שלישי בישול מבעו"י] וכתבו דמטעם זה נהגו להקדים תפלת ערבית לביל שבת כשחל סמוך ליו"ט כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביום טוב עד סמוך לחשיכה.

זמן הנחת העירוב

1. משנה מסכת ביצה פרק ב משנה א

...ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת...

2. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טו עמוד ב

תנן: עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בשלמא לרב אשי, דאמר: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת - היינו דמערב יום טוב - אין, ביום טוב - לא. אלא לרבא, מאי איריא מערב יום טוב? אפילו ביום טוב נמי! - אין הכי נמי, אלא גזרה שמא יפשה.

3. משנה מסכת שבת פרק ב משנה ז

שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם **ערבתם** הדליקו את הנר. ספק חשכה ספק אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי **ומערבין** וטומנין את החמין.

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לד עמוד א

הא גופא קשיא; אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה, עם חשכה אין, ספק חשכה ספק אין חשכה - לא. והדר תני: ספק חשכה ספק אין חשכה מערב! ... אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב: לא קשיא, כאן - בעירובי תחומין (רש"י: תיקון מעליא, דאסמכוה רבנן תחומין אקראי, ואפילו למאן דאמר תחומין דרבנן, כדאמרין בעירובין (נא, א): ילפינן מקום ממקום ומקום מניסה כו'), כאן - בעירובי חצרות (רש"י: חומרא בעלמא הוא, ולא מיקרי שביתה מעלייתא, וספקא דבין השמשות שפיר דמי).

5. מרדכי מסכת שבת פרק במה מדליקין רמז רצ

חשכה מערבין בערובי חצרות וכ"פ ר"ח וכן פי' בהדיא בירושלמי וה"ה עירובי תבשילין ספק חשיכה מערבין.

ופסק ר' יואל וה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר הוא וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפי' הכי מתיר בע"ש לערב עירובי חצרות בספק חשיכה וה"ה אחר עניית ברכו רבינו יואל ושוב מצאתי בשם רבינו שמריה שהורה כן והביא ראיה כמו שהביא רבינו יואל ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שבת ללא קבל וחזר בו הרב ואסר והביא ראיה מן התוספתא במסכת סוכה התחיל לתקוע שלישיית אפילו מיחם בידו מניחו על הארץ ואילו גבי ספק חשיכה תנן במתני' מערבין וטומנין אלמא חומר בקבלה מבספק.

6. רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף א

הגה: ומותר להניח עירוב זה אפילו ספק חשיכה (מרדכי ס"פ במה מדליקין).

7. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק ד

... וכתבו האחרונים דאם קיבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיו"ט ודאי. ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת ציבור. ואף אם הוא לא אמר ברכו נגרר אחר הציבור כמבואר בסימן רס"ג ס"ד. אבל קבלת עצמו אף שקיבל בפירוש אפשר דלא מהני לענין זה ויכול עדיין לערב אם עוד לא חשכה. **ובשעת הדחק אף אחר ברכו כ"ז שלא התפללו הציבור מעריב יוכל לערב אם לא חשכה עדיין**...

ממה עושים את העירוב

א. האם רק תבשיל או גם פת

1. משנה מסכת ביצה פרק ב משנה א

...ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין **ובית הלל אומרים תבשיל אחד**. ושזין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת.

2. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב

מתניתין דלא כי האי תנא. דתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר: מודים בית שמאי ובית הלל על שני תבשילין שצריך, על מה נחלקו - על דג וביצה שעליו. שביט שמאי אומרים: שני תבשילין, ובית הלל אומרים: תבשיל אחד... אמר רבא: הלכתא כתנא דידן, ואליבא דבית הלל.

3. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טו עמוד ב

...ותנא מייתי לה מהכא: את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו - מכאן אמר רבי אלעזר: אין אופין אלא על האפוי, ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה.

4. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

עושה אדם תבשיל מערב יום טוב. אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא.

5. רי"ף מסכת ביצה דף י עמוד א

...אמר רבא הלכה כתנא דידן ואליבא דב"ה דאמרי לא צריך אלא תבשיל אחד.

6. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ג

... ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן...

7. תוספות מסכת ביצה דף יז עמוד ב

אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דב"ה - פירש רש"י ואליבא דבית הלל דקאמר תבשיל אחד ואר"ת דלאפיה צריך לערב גם בפת ואינו יכול לאפות על ערוב תבשיל אחד דהא קיימא לן כרבי אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מדקא מייתי סתמא דגמ' כוותיה לעיל בריש פרקין דקאמר ותנא מייתי לה מהכא... והא דקאמרי ב"ה לעיל מניח אדם ערוב תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו... כלומר כל מיני תבשילין... והא דקאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אחד אבל פת לא, היינו דווקא היכא דאינו רוצה לאפות. אבל אם היה רוצה לאפות היה צריך פת.

ולא נהירא להר"ר יצחק. חדא דמכל הני משמע דלא צריך אלא תבשיל אחד לכל דבר בין לאפות בין לבשל ומה שמביא הש"ס לעיל דר' אליעזר לאו משום דהלכתא כותיה אלא אסמכתא בעלמא מייתי על עירובי תבשילין אלא אדרבה קיימא לן כרבי יהושע לגבי דרבי אליעזר משום דרבי אליעזר שמותי הוא ורבי יהושע פליג עליה בירושלמי ואמר אופין ומבשלין על המבושל.

ומ"מ אור"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך שני תבשילין פת ותבשיל וכן עמא דבר.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ב

עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל, ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד, מותר.

9. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק ו

דמעיקר הדין א"צ אלא מתבשיל לבד ומהני בין לפת בין לתבשיל שכן הוא דעת רוב הפוסקים, אלא שנהגו כדעת הפוסקים המחמירין להצריך פת ותבשיל. ולכן בדיעבד מותר. ואם א"צ לאפות ביום טוב ורק לבשל אף לכתחלה סגי בתבשיל לחוד לכו"ע.

10. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק ז

...ואם עשה מפת לבד לתבשיל בודאי לא מהני ואם מהני לפת לחוד יש דעות בין הפוסקים (שער הציון ס"ק יז: השבלי לקט כתב דמהני והאור זרוע כתב דלא מהני) והאחרונים הסכימו דלא מהני אף לפת, דעיקר העירוב נתקן מתבשיל.

ב. שיעור העירוב

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד ב

אמר רבי אבא: ערובי תבשילין צריכין כזית. איבעיא להו: כזית אחד לכלן, או דלמא כזית לכל אחד ואחד? תא שמע: דאמר רבי אבא אמר רב: ערובי תבשילין צריכין כזית, בין לאחד בין למאה. תנן: אכלו או שאבד - לא יבשל עליו בתחלה, שייר ממנו כל שהוא - סומך עליו לשבת. מאי כל שהוא? לאו אף על גב דליכא כזית! - לא, דאית ביה כזית.

2. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ג

עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מכזית בין לאחד בין לאלפים...

3. מרדכי מסכת ביצה פרק יום טוב רמז תרעב

וה"ג בירושל' עירובי תבשילין כך הם פת כביצה ותבשיל כזית... והא דקאמר בירושל' פת כביצה פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל.

4. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תקכז אות (א)

ובאור זרוע (ח"ב הל' יום טוב סי' שמז) כתב דטוב ליקח לכתחלה כביצה דכן הוא בירושלמי.

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ג

שיעור תבשיל זה כזית, בין לאחד בין לאלפים, בין בתחלתו בין בסופו; הגה: ויש מצריכין לכתחלה בפת כביצה (ירושלמי), וכן נוהגין לכתחלה.

6. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק ח

כזית - ומשום הידור מצוה יקח לחם שלם וחתכת בשר או דגים חשובה.

ג. איזה תבשיל מועיל לעירוב

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא. מאי שנא פת דלא? אילימא מידי דמלפת בעינן, ופת לא מלפתא - והא דייסא נמי, דלא מלפתא, דאמר רבי זירא: הני בבליאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא. ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: מערבין בדייסא! - אלא, מידי דלא שכיח בעינן, ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא.

איכא דאמר, אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת - לא. מאי טעמא? אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא, והא דייסא לא שכיחא, ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: אין מערבין בדייסא! - אלא, מידי דמלפת בעינן, ופת לא מלפתא. ודייסא נמי לא מלפתא, דאמר רבי זירא: הני בבליאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא.

2. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ג

...ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן...

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ד

צריך שיהא תבשיל זה דבר שהוא ראוי ללפת בו את הפת, לאפוקי דייסא.

ד. מה מוגדר כתבשיל

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד ב

תא שמע: תבשיל - זה צלי, ואפילו כבוש, שלוק, ומבושל, וקולייס האספנין שנתן עליו חמין מערב יום טוב...

2. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת נדרים פרק ו הלכה א

רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חונה כל אוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ה

תבשיל זה שאמר, אפילו צלי, אפילו שלוק, אפילו כבוש או מעושן, אפי' מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בישולין לאכילה, ה"ז סומך עליהם; וכן סומך על תפוחים מבושלים (וה"ה שאר פירות מבושלים), ועל דגים קטנים שבישולין.

4. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק יח

תפוחים מבושלים וה"ה וכו' - וכ"ז דוקא אם דרך אותו המקום ללפת בהן את הפת [מ"א וש"א].

5. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק יג

ודוקא צלי ממש אבל מליח אף שהוא חשיב כרותח דצלי אפ"ה אין מערבין וגרע מכבוש דלקמיה ולכן אין מערבין בדגים מלוחים שקורין העריני"ג אף שהוא ראוי לאכילה כמו שהוא חי אכן אלו המונחים בשולי החביות שכבושין הן בציר יש להם דין כבוש ומערבין בהן.

ה. דין עירוב משאריות התבשיל

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

תני רבי חייא: עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין. והני מילי דאית בהו כזית. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: שמנונית שעל גבי הסכין גוררו וסומך עליו משום ערובי תבשילין (רש"י: ולא אמרינן: לא חשיבי ובטלי). והני מילי - דאית בהו כזית.

2. בית יוסף אורח חיים סימן תקכז

וכתב המרדכי (סי' תרעג)... ומ"ש דאשמועינן רבי חייא דהא דתנן עושה תבשיל הני מילי לכתחלה וכו' שנראה מדבריו שאין סומכין על עדשים שבשולי קדירה אלא כדיעבד דוקא לא משמע לי הכי מפשטא דמילתא אלא לכתחלה נמי סומכין על עדשים שבשולי קדירה או על שמנונית שנדבק בסכין שאם אין לו בערב יום טוב שום תבשיל אלא עדשים שנשאר בשולי קדירה או אותו שמנונית שנדבק בסכין יכול לערב עליהם לכתחלה.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ו

סומך מעי"ט אפילו על עדשים שבשולי קדרה, וכן על שמנונית שנדבק בסכין וגררו, והוא שיהא בו כזית.

משנה ברורה סימן תקכז ס"ק כ

סומך מעי"ט אפילו וכו'... וכ"ז דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים] ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קדרה דהוא קצת ביזוי מצוה אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל. ואפילו לא נתבשלו מתחלה לשם כך. וכ"ז דוקא אם דרך באותו מקום ללפת הפת עם עדשים [מ"א].

מי המחויב בהנחת עירוב התבשילין ואימתי יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טו עמוד ב

...ושלחו מנות לאין נכון לו (נחמיה ח י)... מאי לאין נכון לו? אמר רב חסדא: למי שלא הניח עירובי תבשילין. איכא דאמר: מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין, אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח - פושע הוא.

2. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד ב

תא שמע: דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא, רבי אמי ורבי אסי מערבו אכולהו טבריא. מכריז רבי יעקב בר אידו: מי שלא הניח ערובי תבשילין - יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: עד תחום שבת, ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל, חזייה דהוה עציב: אמר ליה: אמאי עציבת? - אמר ליה: דלא אותיבי ערובי תבשילין. - אמר ליה: סמוך אדידי. לשנה חזייה דהוה עציב, אמר ליה: אמאי עציבת? - אמר ליה: דלא אותיבי ערובי תבשילין. - אמר ליה: פושע את, לכולי עלמא - שרי, לדידך - אסור (רש"י: שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים).

3. רא"ש מסכת ביצה פרק ב סימן ב

ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו אמר רב חסדא למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין כגון שהיה טרוד בערב יום טוב ולא היה לו פנאי להניח [אבל היה לו פנאי להניח] ולא הניח פושע הוא. **דכל אדם חייב להניח עירובי תבשילין. ואין לו לסמוך על גדול העיר שמניח על כל בני העיר.** כדאמרינן לקמן שמואל מערב אכולה נהרדעא. רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולי טבריא.

סימן ג: דודאי כל גדול העיר יש לו לערב על כל בני עירו **ונפקא מינה למי שהיה טרוד ולא היה יכול לערב או ששכח ולא עירב** אבל לכתחלה אין לו לאדם לסמוך על עירוב של גדול העיר אלא צריך כל אדם להניח בביתו עירוב. ואם נזכר ולא הניח עירוב **ולכתחלה סומך על עירובו של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו** כדאמרינן לקמן (דף טז ב) ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דשמואל... א"ל פושע את לכולי עלמא שרי ולדידך אסור.

4. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תרפג

...ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל... אמר ליה פושע אתה, לכולי עלמא שרי ולך אסור. **ונראה לי משום דאין דעת המניח על הפושעים. אבל אם אמר המניח בפירוש שהוא מניח אף על הפושעים סומך הוא לעולם על מי שהניח.**

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ז

מצוה על כל אדם לערב, ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב) (א"ר); אבל מי שאפשר לערב ולא עירב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, נקרא פושע ואינו יוצא בו.

6. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תקכז אות (ד)

כתוב באור זרוע (שם ס' ע"ח) עם הארץ שאינו יודע בטיב עירוב ולא עירב ולא הניח עירוב תבשילין הוה ליה כשכח וסומך על אחרים ולא מיקרי פושע בכך.

7. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק כו

ואינו יוצא בו - שאין החכמים מקנים עירובם למי שהוא יכול לעשות בעצמו ומתעצל. ודע דהרבה פוסקים חולקים על זה ולדידהו יכול כל אדם לסמוך לכתחלה על עירוב של גדול העיר ואף הגדולים מכוונים בעירובם להקנות לכל אדם בכל אופן ואיזהו שאינו יוצא בעירובם זה שכל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמוך על עירוב של הגדול ואח"כ קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה בזה אין הגדול מוציאיו שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול **ואפשר בדיעבד יש לסמוך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום טוב.**

8. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקכז סעיף טז

ותמיהני דאם הרא"ש היה חולק על רש"י היה לו להביא דבריו ולחלוק עליו ובאמת אין כאן מחלוקת דוודאי גם הרא"ש מודה דאם מפורש דעתו עליו דמהני ולמה לא יועיל והיכן מצינו שקנסו בזה אלא דהרא"ש קאמר דאינו יוצא בשל גדול העיר משום דסתמא אין דעת גדול העיר עליו דאין דעתו על הפושעים וגם רש"י פ' כן דשמואל לא היה דעתו על הפושעים וכמו ששמואל לא היה דעתו על הפושעים כמו כן כל גדול העיר וזהו שכתב הרשב"א דאם מפורש היה דעתו עליו דמהני רק את זה חידש הרא"ש דכמו בשכחה שני פעמים הוה פושע כמו כן בלא שכח וסומך את עצמו על גדול העיר ובזה לא מצינו דנחלקו רש"י והרשב"א עליו...

9. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקכז סעיף יח

ויש בזה שאלה ולמה לא הזכירו הטור והש"ע עיקר הפושע שבגמ' כששכח שני פעמים כמעשה דההוא סמיא או שהיו שני רגלים זה אחר זה של עירובי תבשילין או בהפסק רגל אחר ועכ"פ למה השמיטו כלל דבר זה ונלע"ד דפשיטא להו לרבותינו דהאידינא שהטרדא נתרבה בעונותינו הרבים א"א לומר על זה שם פושע וגם בזמן הגמ' אולי רק על אדם גדול כההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דשמואל קרי ליה פושע ולכן הזכיר הש"ס דהוה מסדר מתניתא כלומר דלאדם גדול כזה וודאי הוה פשיעה ולא לדידן ובאמת דעתינו על כולם וכן אפילו מי שידע ולא עירב ג"כ אנחנו דעתנו על כל מי שלא עירב אלא שדבר זה לא שכיח אצלנו ג"כ.

מי כלול בעירובו של גדול העיר

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד ב

אמר רב הונא אמר רב: ערובי תבשילין צריכין דעת. פשיטא, דעת מניח בעינן, דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן? תא שמע: דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא, רבי אמי ורבי אסי מערבו אכולהו טבריא. מכריז רבי יעקב בר אידי: מי שלא הניח ערובי תבשילין - יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: עד תחום שבת.

2. רבינו חננאל מסכת ביצה דף טז עמוד ב

אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת. אוקימנא ודאי המניח צריך לומר כי לפלוני ופלוני אני מערב כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא ור' אמי ור' אסי מערבי אכולה טבריא. אבל דעת מי שהניחו א"צ להיות יודע בשעת עירוב אלא אפילו אח"כ ואפילו ביום טוב עצמו אם נודע לו שאחרים ערבו עליו מותר לו לבשל כר' יעקב בר אידי דהוה מערב ומזכיר הרני מערב זה על כל מי ששכח ולא עירב ואח"כ היה מכריז כל מי שלא עירב יבא ויסמוך על עירוב שלי ואמרינן עד כמה ואסיקנא עד כדי תחום שבת בא ושואלו וסומך עליו...

3. רש"י מסכת ביצה דף טז עמוד ב

צריכים דעת - **שידעו שלשם כך נעשו**, ורב הונא לא פירש דעת מי, ומפרשין לה אנו, ואמרינן: הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת - **דעתו דמניח מיהא בעי, דאיהו עדיף, שעושהו לשם כך**, מיהו, מבעיא לן דעת מי שהניחו לצרכו, כגון דעשהו זה לצורך חברו, כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו? עד תחום שבת - **ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם**, ולא עלו על לבו לזוכרן.

4. בית יוסף אורח חיים סימן תקכז

ופירש רש"י דלעומדים חוץ לתחום לא היתה דעתו של מניח עליהם. ונראה מדבריו שאם פירש שהוא מערב אף על אותם העומדים חוץ לתחום מהני.

5. הר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף ח עמוד ב

ועד כמה עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו אבל טפי מהכי אפשר דאפי' במפרש ובמתנה לא מהני שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם ושמעין מהני כולו וכו'.

6. בית יוסף אורח חיים סימן תקכז

וכתב הרב המגיד (פ"ו ה"ז) בשם הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"ד סי' ב, שו"ת ח"ג סי' רסה) אפילו עירובי תחומין ויכול לבוא אינו סומך עליו שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על אותן שהן תוך תחומו ולפיכך אם פירש אפילו על מי שיכול לבוא אצלו ע"י עירובי תחומין אף הם סומכין עליו ע"כ וזה דעת התוספות ואין לדברים אלו ראייה.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ח

כשמערב על אחרים אינו צריך לפרט אלא מניח בכלל על כל בני העיר וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו. הגה: אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו, אפילו הניח עירוב תחומין ויכול לבא לכאן, א"כ התנה עליו המניח בהדיא (המגיד פ"ו).

8. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק כז: אינו צריך לפרט - בשעה שמזכה ע"י אחר וה"ה באמירת הנוסח יאמר לי ולכל מי שלא עשה עירוב.

שיהיה דעת מניח

1. הר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף ח עמוד ב

מכריז ר' יעקב וכו'. עיקר הוכחתיה מדברי יעקב בר אידי דמדמכריז משמע שלא היו יודעין בדבר בשעת הנחה דמדשמואל ורב אמי ורב אסי ליכא לאוכחי דמדלא מכריזי משמע שמתוך שהיו רגילין בכך היה נודע לכל אנשי מקומן וסומכין עליהם מאתמול ואיכא דעת מי שהניחו לו ומהא שמעינן שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ורב אמי ורב אסי אין צריך להכריז אלא סומכין עליו מן הסתם אבל מי שאין דרכו להניח כרבי יעקב בר אידי צריך להכריז.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף ט

דעת מניח בעינן שיכוין להוציא לאחר, אבל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעינן בשעת הנחה, רק שיודיעוהו בי"ט קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת. הגה: ואם דרך הגדול להניח עליהם, סומכין עליו מסתמא (ר"ן פ"ב).

3. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק לב

סומכין עליו מסתמא - אותן ששכחו או נאנסו דבודאי עירבו בעד כולם ואף על גב שלא הוכרז ויש מהאחרונים שרצו לומר לדין שבנוסח ברכת ע"ת הוא לנו ולכל הדורים בעיר הזאת כל מי ששכח יכול לסמוך דודאי עירבו בעדו וחלקו עליהם שאין הנוסח מועיל כלום כ"ז שלא זיכו להם על ידי אחר בתבשיל ודלקמן בס"י ואין רוב ב"א יודעים זאת ואינם מקנים כלל וע"כ א"א לסמוך ע"ז על סתם ב"א א"כ יודעים בבירור שהקנו להם.

אופן העירוב לאחרים - שיזכה להם ע"י אחר

1. משנה מסכת עירובין פרק ז משנה ו

כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני מבוי ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים (רש"י) דף עט ע"ב: ואומר להן: קבלו חבית זו וזכו בה לשם כל בני מבוי ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו (רש"י) שם: ולא זכיה היא.

2. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף פ עמוד א

בעי רב נחמן: עירובי תבשילין, צריך לזכות או אין צריך לזכות? - אמר רב יוסף: ומאי תיבעי ליה? לא שמיע ליה הא דאמר רב נחמן בר רב אדא אמר שמואל: עירובי תבשילין צריך לזכות? - אמר ליה אבבי פשיטא דלא שמיע ליה, דאי שמיע ליה - מאי תיבעי ליה?

3. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה ו

המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהם הוא ואחרים, צריך לזכות להן כדרך שמזכה בעירובי שבת. וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין, וכל שאינו זוכה באותו עירוב אינו זוכה בזה.

4. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף י

המערב לאחרים צריך לזכות להם ע"י אחר. וכל מי שמזכים על ידו בעירובי שבת, מזכין על ידו בעירובי תבשילין; וכל מי שאין מזכין על ידו באותו עירוב, אין מזכין על ידו בזה (וע"ל סימן שס"ו).

5. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק לג: צריך לזכות להם - כדי שיהיה להם חלק בתבשילין ושיוכלו לסמוך ע"ז לבשל.

6. משנה ברורה סימן תקכז ס"ק לד

ובהני דאיכא פלוגתא שם כגון באשתו שמעלה לה מזונות או בבנו גדול שסמוך ע"ש שמסקינן שם דבדיעבד סומכין לקולא ה"ה הכא וכתבו האחרונים דכ"ז באשתו שאוכלת עמו אבל אם מעלה לה מזונות והיא מבשלת בפ"ע א"כ אינה נטפלת בתר קדירת הבעל וצריכה עירוב באפי נפשה ומיגו דזכיא לנפשה יכול לזכות ע"י גם לאחרים.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף יא: צריך הזוכה להגביה העירוב מן הקרקע, טפח.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז סעיף יב

חוזר ונטל מיד הזוכה, ומברך על מצות עירוב ואומר: בדין יהא שרי לן לאפווי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מי"ט לשבת, לנא ולפלוני ולפלוני או לכל בני העיר הזאת. הגה: ומי שאינו יודע בלשון הקודש, יוכל לאמרו בלשון לע"ז שמבין (מהר"ל).